

Разовій раді для проведення захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 Право за
спеціальністю 081 Право (ДФ 35.725.127) у
Львівському державному університеті
внутрішніх справ
(79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26)

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
ПРИТИКИ Юрія Дмитровича
на дисертацію ТЕЛЯВСЬКОГО Анатолія Миколайовича
«Правочини у виконавчому провадженні», подану на здобуття освітньо-
наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за
спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. У сучасних умовах реформування національної правової системи та євроінтеграційного курсу України особливої значущості набуває питання ефективного функціонування механізму примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Саме ця сфера є не лише завершальною, але й найуразливішою ланкою судового захисту прав та інтересів осіб. При цьому окремі юридичні конструкції, що застосовуються у межах виконавчого провадження, досі залишаються поза належною науковою увагою. Однією з таких категорій є правочини у виконавчому провадженні.

Проблематика правочинів у виконавчому процесі є новим і концептуально складним вектором для української правничої науки, оскільки передбачає глибоке осмислення взаємодії приватно-правових інструментів із публічно-правовим механізмом примусового виконання. Водночас, у межах юридичної науки і практики досі бракує чіткої доктринальної моделі таких правочинів, а відсутність у чинному законодавстві їх системного нормативного

закріплення створює прогалини у правозастосуванні, знижує правову визначеність і породжує ризики зловживань.

Дисертаційне дослідження А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні» є актуальним з огляду на потребу формалізації та теоретичного осмислення низки правовідносин, які за своєю формою мають ознаки цивільно-правових договорів, але функціонують у межах публічно-владного механізму реалізації судових рішень. Особливої уваги потребує з'ясування правової природи таких угод, меж їх диспозитивності, а також моделі взаємодії між виконавцем, сторонами виконавчого провадження та третіми особами.

Значущість обраної теми також зумовлюється практичною потребою у гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, де укладення угод (у тому числі після ухвалення рішення) визнається ефективним способом реалізації прав та уникнення затягування провадження. Розгляд у дисертації таких категорій, як угода, укладена за результатами медіації, мирова угода на стадії виконання рішення, договір купівлі-продажу арештованого майна, договори зберігання, оцінки тощо, свідчить про системний та глибокий підхід до проблематики.

Важливість теми дисертаційного дослідження підтверджується включенням її до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема у межах науково-дослідної роботи «Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу» на 2020–2023 та 2023–2028 роки (номери державної реєстрації: 0120U102681, 0123U103819).

Отже, тема обраного дослідження є актуальною як у теоретико-науковому, так і у прикладному аспекті, має виразну міжгалузеву природу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні», оцінюється як високий. Цей наш висновок ґрунтується на таких підставах:

– дисертант продемонстрував глибоке і комплексне опрацювання джерельної бази, що охоплює близько двох сотень джерел вітчизняного та зарубіжного походження, включаючи наукові монографії, статті, нормативно-правові акти, судову практику, міжнародні документи (зокрема акти ЄС та Ради Європи), а також доктринальні положення правових шкіл держав Європейського Союзу. Наукові позиції, викладені в роботі, формуються не ізольовано, а в логіці критичного осмислення існуючих підходів, їх порівняння, уточнення, систематизації та подальшого авторського розвитку;

– обрана методологічна база дослідження охоплює широкий спектр загальнонаукових, спеціально-юридичних і міждисциплінарних методів, які застосовані системно та обґрунтовано відповідно до природи досліджуваного предмета. А. М. Телявський логічно поєднує діалектичний метод (для виявлення природи протиріч між публічно- та приватноправовими началами правочину), метод теоретичного моделювання (для формування конструкції угоди за результатами медіації як виконавчого документа), порівняльно-правовий підхід (для аналізу правових систем Польщі, Франції, Бельгії, Нідерландів тощо), а також герменевтичний, формально-догматичний та інші методи, які забезпечують глибину юридичного аналізу, що свідчить про високий рівень володіння здобувачем методологією наукової діяльності;

– наукові положення, які виносяться на захист, базуються на ґрунтовному аналізі законодавства України, судової практики, у тому числі Верховного Суду, виконавчої практики та емпіричних матеріалів, що забезпечують практичну релевантність дисертації. Усі сформульовані висновки логічно випливають з аналізу поставлених у роботі завдань, містять високий ступінь аргументованості та демонструють достатню глибину дослідницького проникнення у складну юридичну матерію. Що, своєю чергою, дає нам можливість констатувати високий рівень виконання поставленого здобувачем наукового завдання.

Отже, положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні А. М. Телявського, є концептуально вивіреними,

належно обґрунтованими і становлять вагомий внесок у розвиток правничої науки.

Загалом, твердження автора дисертації, його аргументація виглядають переконливими. Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, належно показують, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, не розроблені в науці, перспективні для дослідження.

Аналіз структури та змісту дисертації. Структура та зміст дисертаційної роботи А. М. Телявського повністю відповідають вимогам, що ставляться до наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії у галузі права. Архітектоніка дисертації витримана у класичній логіці наукового пізнання: від загальнотеоретичних засад правочину як юридичного феномену до його прикладного виміру у контексті виконавчого провадження, з урахуванням особливостей реалізації окремих видів правочинів та їх трансформації в умовах примусового виконання.

У вступі чітко сформульовано актуальність теми, ступінь її наукової розробки, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито методологічну основу та емпіричну базу дослідження, окреслено наукову новизну, а також представлено апробацію результатів та впровадження результатів.

Метою дисертації визначено здійснення комплексного аналізу правової природи правочинів у виконавчому провадженні, їх класифікації, юридичних наслідків і ролі в механізмі виконання рішень юрисдикційних органів. Поставлені завдання – шість конкретних дослідницьких позицій – у тексті дисертації успішно реалізовані, а їх вирішення дозволило дисертанту розробити низку теоретичних висновків та практичних рекомендацій.

Розділ 1 «Загальна характеристика правочинів у виконавчому провадженні» присвячений з'ясуванню поняття, сутності та класифікації правочинів у межах публічно-правового виміру виконавчого провадження, з особливим акцентом на взаємодії між приватноправовою формою і публічною метою правового регулювання.

Розділ 2 «Особливості окремих цивільних правочинів у виконавчому провадженні» містить глибокий аналіз окремих договорів, що укладаються в процесі виконання рішень – договорів з реалізації арештованого майна, правочинів щодо частки в статутному капіталі товариства, а також пов’язаних із ними організаційно-правових і процесуальних аспектів. Визначено проблемні точки нормативного регулювання й запропоновано шляхи його вдосконалення.

У Розділі 3 «Правочини, спрямовані на примирення сторін у виконавчому провадженні» зосереджено увагу на аналізі правової природи мирової угоди та угоди за результатами медіації, як ефективних інструментів завершення виконавчого провадження. Досліджено не лише зміст і форму таких правочинів, а й розроблено авторську модель їх трансформації у виконавчий документ.

У дисертації наявна логічна послідовність, внутрішня структурна узгодженість і наукова аргументованість кожного розділу. Усі положення, винесені на захист, знайшли системне обґрунтування в основному тексті. Робота містить належну кількість додатків, серед яких – перелік наукових публікацій дисертанта, акти впровадження результатів дослідження. Загалом, структура роботи повністю відповідає меті та завданням дослідження й забезпечує цілісне та глибоке розкриття теми.

Оцінка методології дослідження. Методологічний апарат дисертації А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні» відзначається високим рівнем обґрунтованості, міждисциплінарною інтеграцією та логічною цілісністю. Автором застосовано широкий спектр філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, які в органічному поєднанні дозволили глибоко осмислити феномен правочинів у сфері виконавчого провадження. Зокрема, діалектичний метод надав змогу дослідити суперечності між диспозитивною природою правочину та імперативними початками виконавчого провадження, а також виявити внутрішню логіку їх трансформаційного співіснування в одному правовому механізмі. Історико-правовий аналіз сприяв реконструкції еволюції правового режиму правочинів у механізмі примусового виконання, з урахуванням змін моделей

правозастосування в контексті реформ. Методи аналізу та синтезу були використані для виявлення закономірностей у правовій природі окремих видів договорів, що укладаються у процесі виконавчого провадження (зокрема щодо реалізації арештованого майна, корпоративних прав), а також для вивчення структури та юридичного складу мирової угоди й угоди за результатами медіації. Метод класифікації дозволив автору запропонувати оригінальний поділ правочинів у виконавчому провадженні за низкою змістовних критеріїв, що має вагоме значення як для теорії, так і для практики. Герменевтичний метод сприяв авторському тлумаченню нормативних положень, що регулюють процедури укладення та виконання договорів у межах виконавчого процесу, у поєднанні з компаративістським підходом – через вивчення досвіду Польщі, Франції, Бельгії, Нідерландів. Також застосовано методи моделювання та правових аксіом, що дозволило сформулювати нормативну конструкцію трансформації угоди за результатами медіації у виконавчий документ. Отже, методологічне підґрунтя дисертації є достатнім і професійно вивіреним. Воно забезпечило високий рівень наукової обґрунтованості, внутрішню послідовність і концептуальну завершеність отриманих результатів.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Належна обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих у дисертації А. М. Телявського, забезпечена поєднанням глибокого теоретичного аналізу, широкої нормативної та судової бази, ретельною роботою з емпіричними даними, а також застосуванням розгалуженої системи наукових методів дослідження. Послідовне відтворення логіки аналізу на різних рівнях – від загальнотеоретичного до прикладного – дозволило досягти внутрішньої узгодженості сформульованих висновків.

Дисертант опрацював значну кількість джерел – наукових праць, законодавчих актів, судової практики, а також звітів та статистичних матеріалів, що походять як із вітчизняних, так і міжнародних джерел. Ці матеріали використано не лише для ілюстрації положень, а й для порівняльного аналізу та аргументації авторських підходів. Методична багатовимірність

дослідження сприяє перехресному підтвердженню основних положень із різних підстав і в різних аналітичних площинах.

Свідченням достовірності отриманих результатів є також апробація матеріалів дослідження. Основні ідеї та положення, що стали основою дисертації, були апробовані у низці фахових публікацій у рецензованих юридичних виданнях, оприлюднені у тезах наукових конференцій, круглих столів і семінарів, а також дістали схвальну оцінку у науковому середовищі. Така академічна апробація засвідчує відповідність дисертаційної роботи високим критеріям наукової доброчесності, відкритості до наукової дискусії та системності отриманих результатів.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження, які виносяться на захист. Наукова новизна дисертації А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні» полягає передусім у тому, що вона є першим в українській правовій науці цілісним дослідженням правової природи, класифікації та функціонального призначення правочинів, які вчиняються у межах виконавчого провадження. Комплексний міжгалузевий підхід, обґрунтована інтерпретація правових категорій та впровадження нових доктринальних конструкцій дозволили сформулювати низку положень, що беззаперечно відповідають вимогам до наукової новизни. Зокрема, у дисертації: уперше розкрито трансформаційний характер правочину у виконавчому провадженні як правової конструкції, що об'єднує публічно-правовий примус із приватноправовою диспозитивністю, через що його правова природа не зводиться до класичних цивільно-правових форм; запропоновано класифікацію правочинів у виконавчому провадженні за чотирма критеріями (за участю виконавця, спрямованістю зобов'язань, етапами провадження та характером правових наслідків), що вперше систематизовано дозволяє осмислити їх у функціональному аспекті в межах виконавчого процесу; вперше обґрунтовано, що договір реалізації арештованого майна є не лише результатом волевиявлення сторін, а й юридичним засобом публічного характеру, через який реалізується державний примус щодо виконання рішень; доведено, що такі правочини укладаються в умовах обмеженої свободи договору, де

виконавець виступає носієм владних повноважень, і тому ці правочини не можуть оцінюватися виключно в межах традиційної договірної парадигми цивільного права; запропоновано модель мирової угоди у виконавчому провадженні як акта подвійної юридичної природи – водночас правочину й процесуального документа, який набуває виконавчої сили лише за умови судового затвердження; уточнено структуру мирової угоди як юридичного складу, що поєднує матеріально-правовий (волевиявлення сторін) та процесуально-правовий (ухвала суду) компоненти, кожен із яких є юридично необхідним для її визнання виконавчим документом; вперше обґрунтовано, що угода за результатами медіації є самостійним видом правочину *sui generis*, що не є ідентичним ані мировій угоді, ані договору про врегулювання спору за участі судді, і що вона потребує специфічного нормативного режиму трансформації в акт, що підлягає примусовому виконанню; аргументовано доцільність розширення повноважень приватного виконавця шляхом нормативного закріплення його потенційної ролі як медіатора у межах виконавчого провадження, за умови відповідної професійної підготовки та етичного регулювання; доведено, що інтеграція медіації у сферу виконання рішень сприятиме зниженню конфліктності, підвищенню добровільності виконання і зменшенню навантаження на судову систему; запропоновано нормативну модель угоди за результатами медіації, що підлягає виконанню, з урахуванням предметного змісту, суб'єктного складу та процесуальних передумов, а також надано рекомендації щодо гармонізації Закону України «Про виконавче провадження» із Законом України «Про медіацію».

Сформульовані положення є логічно послідовними, внутрішньо узгодженими та аргументованими, демонструють авторське бачення складних теоретико-практичних проблем. Вони вписуються у сучасні тенденції трансформації виконавчого провадження як галузі реалізації публічної функції держави, що дедалі частіше використовує інструменти правового діалогу, консенсусу та альтернативного вирішення спорів. У цьому контексті дисертація А. М. Телявського відкриває перспективи для подальших досліджень феномену

правочинів у публічно-правовому просторі та вдосконалення законодавства про виконання рішень.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації А. М. Телявського, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні» висвітлено у низці наукових публікацій, які відповідають вимогам до апробації результатів дисертаційної роботи. Зокрема, автором оприлюднено результати дисертації у 3 фахових юридичних виданнях категорії «Б», а також у 4 тезах доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних заходах. Це забезпечує як публічність напрацювань, так і можливість фахової дискусії в межах наукової спільноти, що є необхідною умовою дотримання принципів академічної доброчесності та належного рівня наукової комунікації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертації свідчить про дотримання А. М. Телявським академічної доброчесності. У роботі чітко зазначено джерела запозичених ідей, наукових концепцій і положень, наведено посилання на авторів, використані джерела, а самі положення належно аргументовано в контексті авторського аналізу. У дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації результатів дослідження. Робота написана самостійно, з дотриманням усіх етичних та методологічних вимог, встановлених для досліджень такого рівня та виду.

Практичне значення одержаних результатів. Результати, отримані А. М. Телявським у процесі дослідження, мають істотне прикладне значення: у науково-дослідній діяльності – як концептуальна база для подальшого розвитку теорії правочинів у виконавчому провадженні, зокрема у контексті узгодження публічно-правових і приватноправових засад; у правотворчому процесі – для вдосконалення чинного законодавства про виконавче провадження, зокрема в частині врегулювання договорів реалізації арештованого майна, мирових угод та медіації у виконавчому процесі; у правозастосовній практиці – для забезпечення правової визначеності в діях органів примусового виконання,

підвищення ефективності реалізації прав боржників і стягувачів у межах виконавчого провадження; в освітньому процесі – для використання матеріалів дисертації під час викладання дисциплін «Цивільне процесуальне право», «Виконавче провадження» у правничих закладах вищої освіти. Зокрема, результатами дослідження передбачено включення до навчального процесу (акт упровадження у Львівському державному університеті внутрішніх справ № 74 від 12.07.2023 р.), що додатково підтверджує цінність роботи не лише у науковій, а й у практико-освітній площині.

Отже, ступінь апробації результатів, дотримання академічної доброчесності та високий рівень практичного потенціалу дослідження А. М. Телявського свідчать про завершеність і наукову добротність представленої дисертаційної роботи.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення дисертації А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні». Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дисертантом дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, високий науково-теоретичний рівень та практичну значущість його результатів, висловлюємо деякі зауваження щодо окремих дискусійних положень роботи, які потребують уточнення та додаткової аргументації. Зокрема:

1. щодо змісту та режиму правочину з реалізації майна. У дисертації слушно аргументовано публічно-правовий аспект правочину, укладеного за результатами аукціону, однак певного уточнення потребує питання співвідношення цього правочину з класичною моделлю договору купівлі-продажу. Було б доцільно докладніше з'ясувати, чи можливо кваліфікувати такий правочин як договірну конструкцію зі змішаною правовою природою у публічному праві;

2. щодо меж застосування принципу свободи договору. Дисертант, доводячи обмежене застосування принципу свободи договору у виконавчому провадженні, фокусує увагу переважно на публічно-владному елементі участі виконавця. Проте, з урахуванням цивільно-правової природи багатьох дій інших учасників (стягувач, боржник, покупець), варто було б розширити

аргументацію про можливість збереження елементів диспозитивності в межах окремих етапів виконавчого провадження;

3. щодо класифікації правочинів. У дисертації запропоновано чотирикритеріальну класифікацію правочинів у виконавчому провадженні. Водночас, бажано було б надати порівняльну характеристику інших класифікацій, запропонованих у доктрині цивільного права з метою більш чіткого виявлення переваг і наукової цінності авторського підходу.

Наведені зауваження носять переважно дискусійний характер, спрямовані на посилення автором його позицій, не знижують загального позитивного враження від роботи і не впливають на високу оцінку її якості і можуть слугувати напрямками для майбутніх досліджень дисертанта.

Загальний висновок. Дисертація Телявського Анатолія Миколайовича на тему «Правочини у виконавчому провадженні» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають значення для подальшого розвитку правничої науки та вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає у розв'язанні теоретичних і практичних проблем правочинів у виконавчому провадженні.

Дисертація Телявського Анатолія Миколайовича на тему «Правочини у виконавчому провадженні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а його автор Телявський Анатолій Миколайович за результатами публічного захисту заслуговує на присудження йому освітньо-

наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри цивільного процесу

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені

Тараса Шевченка

доктор юридичних наук, професор

Юрій ПРИТИКА